

DESPRE CONECTORII TEMPORALI ÎN NARAȚIUNILE PREȘCOLARILOR ROMÂNI

Elena BUJA

Universitatea „Transilvania” din Brașov, România

Abstract

This paper is part of a considerable research on the development of children's linguistic and narrative skills. It analyses temporal connectors, trying to emphasize a trajectory of Romanian preschool children's cognitive, linguistic and narrative development.

0. Introducere

Scopul acestei lucrari este de a prezenta modalitatea in care copiii prescolari romani folosesc anumiti conectori pentru a exprima relatiile temporale in naratiune. M-am oprit asupra acestei teme deoarece consider ca, pe de-o parte, conceptul de temporalitate reprezinta o achizitie relativ tirzie, iar pe de alta parte, acesta determina intr-o mare masura dezvoltarea capacitatii de a povesti a copiilor. Ceea ce doresc sa relievez este faptul ca dezvoltarea cognitiva sta la baza evolutiei lingvistice, iar aceasta, la rindul ei, determina deprinderile narrative ale celor mici.

Am ales sa fac demonstrez cele de mai sus pe baza discursului narativ din urmatoarele considerente:

- a) naratiunea (povestirea) asigura ‘o unitate discursiva in care atat aspecte formale, cit si functionale ale variatiei gramaticale pot fi examinate intr-o maniera controlata si sistematica’ (Schiffrin, 1981:45);
- b) povestirile apar relativ devreme in dezvoltarea lingvistica a copiilor: copiii in virsta de 2 ani incep sa invete sa povesteasca.

1. Premise

In prezenta investigatie am pornit de la premisa generală ca FORMA si FUNCTIA se dezvoltă in strinsa legatura, si ca acest lucru se reflecta atat in dezvoltarea lingvistica, cit si in cea narativa a copilului.

In ceea ce priveste dezvoltarea capacitatii de a stabili si exprima relatiile temporale intre evenimentele povestirii, am emis următoarele ipoteze:

- a) Gama de conectori pe care copiii ii folosesc in naratiuni este destul de restrinsa, datorita faptului ca la virsta aceasta ei nu au capacitatea cognitiva necesara pentru a stabili conexiuni logice complexe intre evenimente/actiuni. Exista tendinta ca pe masura ce copiii cresc, repertoriul de conectori temporali sa se extinda.
- b) Copiii vor achizitiona mai intii formele lingvistice mai putin complexe. Astfel, pe masura ce subiectii isi insusesc conceptul de temporalitate, ei vor inlocui conjunctia coordonatoare *și* si marcile de succesiune temporala *după aia/după aceea* cu conectori subordonatori ca *după ce, cînd* sau *în timp ce*.
- c) In ceea ce priveste insusirea conectorilor de catre cei mici, am presupus ca daca o anumita forma serveste unei singure functii, achizitia acesteia va avea loc devreme si fara probleme, pe cind daca forma serveste mai multor functii, achizitia se va face mai tirziu, copilul facind greseli in utilizarea ei. Acelasi lucru se intimpla cind mai multe forme servesc aceleiasi functii.
- d) Cu virsta, conectorii vor fi utilizati nu numai *local*, pentru a lega propozitii, ci si *global*, ca elemente de delimitarea a episoadelor naratiunii.

2. Metoda de cercetare

2.1. Materialul si subiectii

Naratiunile pe care le-am folosit in acest studiu au fost produse de copii prescolari romani, monolingvi, cu un statut socio-economic asemanator. Aceste povestiri au avut ca baza de plecare o carte numai cu imagini, intitulata *Frog, where are you?* (Broscuto, unde esti?) si realizata in 1969 de M. Mayer. Am ales aceasta carte deoarece:

- a) asigura oportunitati de redare a relatiilor temporale, cum ar fi *succesiunea, simultaneitatea* si *retrospectia*;
- b) 'asigura acelasi continut informational pentru toate virstele' (Berman & Slobin, 1994: 1-2).

Cartea care este alcatuita din 24 de imagini, reprezinta o poveste tipica ce are un protagonist (un baietel), un eveniment de initiere (broscuta baietelului fuge) care determina un set de evenimente

ulterioare (baietelul impreuna cu ciinele sau pleaca in cautarea broscutei) si un final fericit (gasirea broscutei).

2.2. Procedura

Pentru a obtine naratiunile de la copii, am urmat procedura recomandata de Berman și Slobin (1994). Fiecare dintre cei 27 de copii a fost intervievat individual, la grădinita sau acasa (in doua cazuri), tuturor dindu-li-se aceleasi instructiuni. Li s-a cerut sa treaca o data cu privirea peste toate cele 24 de imagini, pentru ca la a doua parcurgere a imaginilor sa ‘produca’ povestea ce a fost inregistrata. Investigatorul (eu sau unul dintre parinti) a stat la o oarecare departare in fata copilului intervievat, pentru a reduce cit mai mult tendinta acestuia de a arata cu degetul imaginile și de a utiliza forme deictice precum *aici*, *asta/ăsta* sau *acolo*. De asemenea, investigatorul a trebuit sa reduca feed-back-ul la minimum pentru a nu influența in nici un fel forma de expresie ce urma a fi folosita de copil. Astfel, pentru cei mai mici copii (3 ani) s-a folosit frecvent *și*, pronuntat cu intonatie ascendenta, iar pentru cei mai mari (5 ani) *ahm*, pentru a-i incuraja să continue povestirea.

2.3. Transcrierea, segmentarea si codificarea

După fiecare sesiune de inregistrare, povestirile au fost transcrise in ortografie standard. Un al doilea pas important l-a constituit gasirea celei mai bune solutii pentru segmentarea textelor in unitati de analiza. Dintre posibilitatile disponibile, cum ar fi *enuntul*, *unitatea tonala*, sau *fraza*, determinate de factori intonationali si pragmatici, am ales ca unitate minima de analiză PROPOZITIA, determinata de criterii discursiv-functionale. Motivul pentru aceasta alegere a fost acela ca ‘propozitia este mult mai structurata lingvistic decit enuntul și mai putin determinata de criterii sintactice decit fraza.’ (Slobin, 1993:211). Un ultim pas a constat în identificarea si cumularea conjunctiilor, a locutinunilor conjunctionale si prepozitionale si a adverbelor care servesc la redarea relatiilor temporale intre evenimentele naratiunii. Tabelul 1 de mai jos ofera informatii cu privire la subiectii din studiu si textele lor.

Grupele de virsta →	3 ani	4 ani	5 ani
Nr. de subieci	7	10	10
Gama de virstă	3:2 – 3:10	4:2 – 4:9	5:3 – 5:10
Gama de lungime a textelor (nr. de propozitii)	35 - 69	36 - 59	35 - 145
Nr. total de propozitii per grup de virstă	328	482	666
Lungimea medie a textelor (în propozitii)	44.8	48.3	60.5

Tabelul 1.

3. Analiza

În cele ce urmează voi analiza formele cu valoare de conectori care exprimă cele trei relații temporale. Datorită faptului că *succesiunea temporală* este caracteristica de bază a oricărei povestiri, analiza va începe cu marcele de secvențialitate.

3.1. Conectorii care marchează succesiunea temporală a evenimentelor

Cel mai frecvent conector utilizat de către prescolari este conjuncția *și*, careia povestitorii români îi atribuie o multitudine de funcții. Adeseori *și* este folosit ca un ‚conector slab’ (Beaman:1984:61), având același rol ca adverbul *apoi*. Aceasta reprezintă o trasatură a discursului narativ, deoarece prin natura lor, povestirile se bazează pe prezentarea evenimentelor în succesiune temporală. *Și* cu valoarea secvențială este redus ca număr în naratiunile celor mai mici dintre subiecți, i.e. copiii de 3 ani (8 ocurențe), dar se poate observa o creștere substanțială de la o grupă de vîrstă la alta: 17 ocurențe la copiii de 4 ani și 60 la cei de 5 ani¹. Acest lucru constituie un pas important în dezvoltarea deprinderilor narative ale copiilor care realizează că evenimentele povestirii se succed în timp și încep să le prezinte ca atare prin mijloace lingvistice. Important de menționat este faptul că la început, joncțiunea temporală are loc la nivel local, între două propoziții. Mai jos sînt date cîteva exemple ce ilustrează utilizarea cu valoare secvențială a conjuncției coordonatoare de către prescolari.

- 1) *Băiatul l-a luat pe cățel în brațe și s-a dus cu el la plimbare.* [03:10F]
- 2) *Și aici s-a sculat băiețelul și cu cățelușul și nu *mai a văzut-o (n-a mai văzut) broscuța în borcan.* [04:06J]
- 3) (...) *Și a căzut stupul de la albine și s-a spart. [Și?] Și au ieșit albinele.* [05:08A]

În producerea celui de-al doilea *și* cu valoarea secvențială din exemplul 3 de mai sus, copilul ar fi putut fi influențat de *și*-ul non-directiv al cercetătorului, menit să-l încurajeze să continue povestirea. Dar *și* care leagă primele două propoziții este în mod evident o marcă a succesiunii temporale. O marturie în favoarea acestei afirmații o constituie faptul că cele două propoziții legate prin conjuncție au același subiect.

Marcile de succesiune temporală propriu-zise din limba română includ adverbe de timp (*apoi, atunci, acum*) și locuțiuni adverbiale (*mai tîrziu, pe urmă, după aceea*). Acestea permit înlănțuirea evenimentelor prin fixarea și avansarea punctelor de referință pe axa temporală. Unele dintre adverbele

de timp pot avea sensuri opuse, dar in anumite situatii ele servesc aceleiasi functii discursive. Astfel, *atunci* si *acum*, care sint antonime daca le raportam la momentul vorbirii, pot avea acelasi rol de marcare a succesiunii temporale. Diferenta dintre ele este numai o problema de perspectiva. Tabelul 2 de mai jos contine marcele de succesiune temporala intilnite in corpus.

Subiecti		3	4	5	TOTAL
Conectori	(și/iar) acum	3	11	27	41
	(și/iar) aici	33	82	54	169
	(și/iar) după aceea	5	6	86	97
	(și/iar) apoi	0	0	2	2
	(și/iar) atunci	0	0	1	1
	Total per grupa de virsta	41	99	170	310

Tabelul 2.

Asa cum reiese din tabel, copiii cei mai mici (de 3 si 4 ani) adeseori introduc propozitii prin intermediul adverbilor deictice *aici* si *acum*, precedate sau nu de conjunctia *si*. Aceasta pare sa fie a doua optiune a lor, dupa ‚propozitiile libere’ (free clauses)² (Dromi & Berman, 1986, citate in Berman & Slobin, 1994:175). Utilizarea acestor conectori este motivata mai degraba de trecerea de la o imagine la alta decit de cerintele coeziunii discursului, deoarece conceptul de succesiune temporala nu este inca bine definit la aceasta virsta. Avind in vedere tendinta celor mai mici de a percepe nararea povestii ca fiind o activitate interactiva, am putea interpreta utilizarea deicticelor ca o modalitate de dirijare a atentiei interlocutorului asupra imaginii (Hatch, 1992)³. Urmatoarele exemple ilustreaza aceasta tendinta.

- 4) *Aicea se uită copilul. [Da.](...) Și-aicea a băgat cățelul capu-n borcan. Și-aicea a căzut cățelul. Și se uită copilul. Aicea l-a luat în brațe [Și?] și-aicea s-a urcat într-un pom. [Da?] Cățelul vrea să se uite (...), nu, să se ducă și el într-un pom. [Așa]. Aicea (...) e copilul. [03:06E]*
- 5) *Băiețelul și-a dat cu o crea:ngă: în ca::p [Și pe urmă?] Acuma s-a urcat pe-un bolovan și se ținea de creangă:. Și-atunci pe băiețel îl ridică un *cer (cerb). Și *cerul (cerbul) vroia să fugă cu *cerul (cerul) ăla mic (..). Cerbul l-a dat pe băiețel jos. [/Ahm.] Și-acuma l-a dat în apă:. [Și?] Și după aia: cerbul ridea. [04:02I]*

¹ Dezvaluiri asemanatoare legate de aceasta functie a lui *si* au fost facute de Berman si Slobin (1994) pentru cele 5 limbi pe care le-au investigat: spaniola, ebraica, germana, turca si engleza.

² Propozitiile libere (free clauses) sint definite ca propozitii ce nu sint legate nici lexical, nici sintactic de enunturile anterioare sau ulterioare.

³ Hatch (1992) a aratat ca deicticele spatiale sint folosite foarte devreme de catre copii. *Acesta/aceasta* sint utilizate la inceput ca mijloc de ‚dirijare a atentiei’, in maniera asemanatoare cu cuvinte ca *uite!* sau *vezi?*

- 6) *L-a dat păsărica jos pe copil. Iar aicea se joacă cu zăpada (...) și cade zăpada pe cap. [Ahm] Iar aicea a urcat pe zăpadă. [05:02E]*

Cea mai frecventa marca a succesiunii temporale intilnita in corpus este locutiunea adverbiala *dup-aia* (97 ocurente), a carei varianta standard este *după aceea*. Adeseori, aceasta este precedata de *și* sau *iar*. Numai doi copii din grupa de virsta de 3 ani au folosit acest conector, iar dintre cele 5 situatii de utilizare numai 2 sint corecte. In celelalte cazuri, *dup-aia* pare a fi, mai degraba, un mijloc de a marca trecerea de la o imagine la alta. A se compara cele doua ocurente din urmatorul fragment.

- 7) *Și aicea cățelul a căzut de pe geam. [Și?] Și după aia și băiețelul a căzut. L-a luat pe cățel în brațe. A mers la iarbă verde (...) și a strigat după broscuță. Și cățelul (...) și el a vrut să strige. [Si?] Și după aia (...) tot la iarbă verde era. [03:06B]*

Copiii de 4 ani se aseamana cu cei mai mici dintre subiecti in ceea ce priveste acest conector: il folosesc foarte rar si adeseori incorect. In schimb, cei mai virstnici dintre prescolari prezinta o frecventa mare de utilizare a acestei marci a succesiunii temporale: intre 2 si 23 ocurente pe text. Chiar daca majoritatea dintre ei percep functia secventiala a acestui conector, din cind in cind se mai intilnesc propozitii legate, care nu prezinta nici un fel de relatie temporala intre ele. Urmatoarele doua exemple ilustreaza atat utilizarea canonica, cit si cea incorecta a lui (*si*) *dupa aceea*.

- 8) *Și băiețelul a sărit jos și l-a luat și s-a dus cu el în casă. Și după aceea și-a strigat broscuța, dar nu a ieșit. Și cîinele a crezut că acolo-î broscuța. Dup-aceea băiețelul a strigat-o acolo și a ieșit o broscuță. Și după aceea cîinele n-a putut să iasă. [0510G]*
- 9) *Și s-a cățarat pe masă și-a început să mănînce. Și cînd s-a trezit copilul nu mai era broscuța. Și dup-aia {că...} a venit un cățeluș și (...) a trezit copilul și .... *n-o a (n-a) mai văzut broscuța, pentru că a fugit în pădure, ca să caute alune pentru copiii ei. [05:04J]*

Asa cum reiese din cele doua exemple, copiii de 5 ani incep sa utilizeze marca temporala in scopul organizarii povestirii. Astfel, foarte frecvent ei marcheaza limita dintre secventele narrative sau dintre episoade prin *după aceea*, confirmind astfel ipoteza (d).

O alta modalitate de a marca succesiunea evenimentelor intr-o povestire o reprezinta conectorii subordonatori. Tabelul 3 prezinta distributia acestora pe grupe de virsta.

Conectori \ Subjecti	3	4	5	Total
x până y	0	0	1	1
x până când y	0	0	1	1
după ce x, y	0	0	1	1
când x, y	9	0	4	13
Total per grupa de virsta	9	0	7	16

Tabelul 3. Distributia conectorilor subordonatori, marci ale succesiunii temporale.

Ceea ce arata tabelul de mai sus este faptul ca majoritatea conectorilor subordonatori sint o achizitie tirzie. De asemenea, datele din tabel arata ca dintre toti acesti conectori cel mai folosit este adverbul *cînd*, in structura *cînd x, y*. Chiar si printre cei mai mici subiecti din studiu se intilneste aceasta forma. De fapt, numai unul dintre copiii de 3 ani a folosit acest conector, toate cele 9 situatii de utilizare fiind incorecte, asa cum reiese in fragmentul redat mai jos.

10) *Și cînd a venit și cățelul a fugit (...). {și.. și .... zăpada } cînd copilul a stat acolo și bufnița a venit după el și bufnița a vrut să înhațe {de..} cu ciocul. [03:10F]*

Funcția pe care *cînd* pare sa o aiba la acest copil este aceea de a inlantui propozitii care nu necesita stabilirea unei anumite relatii temporale intre evenimente. *Cînd* este folosit ca un mijloc de a introduce evenimentele legate de o noua imagine a cartii.

Cu vîrsta apar noi forme care servesc funcției de stabilire a succesiunii temporale a evenimentelor, dar ele sint foarte reduse ca numar si, din pacate, apar numai la unul dintre copiii de 5 ani.

11) *Cînd a văzut că nu se trezește, a ieșit afară. [05:04J]*

12) *După aceea a început să fugă și să fugă, pînă a ajuns undeva, unde era un copac. [05:04J]*

Concluzia care se poate desprinde din cele aratate este aceea ca toti conectorii subordonatori, marci ale succesiunii temporale reprezinta o achizitie tirzie. Un motiv pentru aceasta il constituie faptul ca micii naratori se confrunta cu mai multe forme care servesc aceleiasi functii si in astfel de situatii achizitia este mai lenta. Apoi, conectorii subordonatori implica nistre structuri sintactice mult mai complexe decit cei coordonatori, ceea ce, de asemenea, ingreuneaza achizitia lor (confirmind premisa c)

3.2. Conectorii care marcheaza simultaneitatea actiunilor

Urmatorul aspect ce va fi analizat in legatura cu funcția coeziva a conectorilor este modalitatea in care acestia sint utilizati pentru a exprima relatia temporala de simultaneitate. Unul dintre motivele pentru care am ales sa analizez acest aspect este faptul ca cele doua personaje principale din povestea broscutei, baietelul si catelul sau, sint fiecare implicate in activitati independente, care pot fi identificate cu usurinta si care necesita o anumita conexiune temporala. In acelasi timp, in incercarea lor de a-si gasi prietena, fiecare dintre protagonisti intilneste ‚antagonisti’, ale caror actiuni pot avea loc simultan cu cele ale personajlor principale. Astfel, in padure baietelul intilneste o cirtita, iar apoi o bufnita, in timp ce catelusul e pasionat de un stup de albine ce atirna de o creanga de copac. Al doilea motiv pentru abordarea acestei relatii temporale este determinat de multiplele functii ale simultaneității cu privire la prim planul si fundalul naratiunii.

Aksu-Koç și von Stutterheim (1994:397) definesc relația de simultaneitate după cum urmează:

‘Două evenimente, procese sau stări sunt simultane dacă au aceeași valoare pe axa temporală. Limitele temporale nu trebuie să coincidă.’

Pentru a aprecia dacă două evenimente/acțiuni/stări sunt simultane, putem face referire la modelul de temporalitate propus de Reichenbach (1947), care include timpul enunțului (speech time) S, timpul desfășurării evenimentului (event time) E și timpul de referință (reference time) R. Astfel, în discurs, putem avea trei tipuri de simultaneitate: de S, de E sau de R. Dintre cele trei tipuri, cel mai frecvent printre subiecții din studiu este simultaneitatea de timp a evenimentelor (E).

13) *Băiețelul doarme (P) și cățelușul e (P) lângă băiețel.* [03:06B]

Dintre conjuncțiile coordonatoare, *și* este, din nou, conectorul cel mai des utilizat. Această conjuncție poate marca contrastul între *temele* sau *acțiunile/evenimentele* din propozițiile pe care le leagă. Când predicatul descrie acțiuni durative sau iterative, acestea sunt interpretate ca fiind simultane, formând fundalul narativii. De obicei, predicatul are subiecte diferite. Următoarele exemple ilustrează acest lucru. Temele propozițiilor sunt indicate prin majuscule.

14) *CĂȚELUL e-n borcan și [...] BĂIEȚELUL-n casă.* [03:02A]

15) *Î: (...) BĂIEȚELUL striga (...) și ȘORICELUL facea în pământ o gaură.* [03:06B]

16) *S-a uitat BĂIEȚELUL prin cizmă și CĂȚELUȘUL [...] prin borcan.* [04:06J]

17) *Și CÎINELE dormea pe plapumă și BĂIEȚELUL dormea în plapumă.* [05:05C]

18) *BĂIEȚELUL doarme și BROSCUȚA iese din borcan.* [04:06A]

În textele prescolarelor, majoritatea propozițiilor coordonate prin *și* se întâlnesc la începutul povestirii, în secvențele care se referă la imaginea a doua a cărții, unde broscuța iese din borcan, în timp ce băiețelul doarme. Am întâlnit 5 astfel de exemple în textele copiilor de 4 ani și 3 în cele ale naratorilor de 5 ani. În toate situațiile, propozițiile coordonate prin *și* prezintă acțiunile durative, simultane ale băiețelului și broscutei/cățelușului.

În ceea ce privește conectorii subordonatori care marchează simultaneitatea a două acțiuni, aceștia au fost întâlniți numai în textele copiilor de 5 ani, după cum reiese din tabelul 4.

Conectori \ Subiecți	3	4	5	Total
în timp ce	0	0	3	3
pe când	0	0	1	1
Total per grupă de vîrstă	0	0	4	4

Tabelul 4. Distribuția conectorilor subordonatori de simultaneitate

Dintre cele 3 situatii de utilizare ale locutiunii conjunctionale *în timp ce* intilnite la un singur subiect din grupa de virsta de 5 ani, numai una pare a reda doua actiuni simultane. A se compara urmatoarele doua exemple, extrase din textul copilului cu indicativul [05:05C].

19) *Iar după o zi, ieși o bufniță, în timp ce el (i.e. băiatul) se rostogolise.* [05:05C]

20) *Iar după o zi, după scurt timp, *trecuse multe zile, în timp ce luase și el o broscuță..* [05:05C]

In primul exemplu, cele doua actiuni sint legate, de fapt, printr-o relatie de *cauza-efect*, iesirea bufnitei din scorbura determinind caderea baietelului din copacul in care se suise sa-si caute broscuta. Din punct de vedere al desfasurarii temporale, ele sint, mai degraba, in succesiune decit simultane. Daca tinem seama si de timpurile verbale din propozitia regenta si cea subordonata, putem afirma ca relatia de simultaneitate nu este posibila: *mai mult ca perfectul* nu este pe picior de egalitate temporala cu *perfectul simplu*. In cel de-al doilea fragment propozitia regenta pare sa lipseasca cu desavirsire.

Din punct de vedere al structurii naratiunii, ceea ce rezulta din exemplele de mai sus este faptul ca nici chiar cei mai virstnici dintre prescolari nu pot diferentia inca, prin intermediul conectorilor, prim planul povestirii de fundal. In mare parte, acest lucru se datoreaza faptului ca subordonarea, unul dintre mijloacele principale de diferentiere intre prim plan si fundal, este in stadiu incipient la virsta de 5 ani.

3.3. Conectorii care marcheaza retrospectia

Numarul mic de conectori ce indica anterioritatea nu este deloc surprinzator, deoarece intr-o povestire evenimentele sint, de obicei, prezentate in succesiune temporala. Conectorii de retrospectie sint utilizati numai atunci cind povestitorul a omis un anumit eveniment pe care il considera important pentru intriga sau cind vrea sa marcheze anterioritatea unei actiuni fata de alta.

Un singur copil dintre cei 27 de subiecti din esantion, si anume o fetita de 5 ani, a marcat relatia de anterioritate prin intermediul conectorilor: o data prin intermediul locutiunii prepozitionale *înainte de* si de doua ori prin locutiunea conjunctionala *înainte ca să*.

21) *Iar (...) înainte ca să plece /acasă, a văzut un copac.* [05:04J]

22) *Și a vrut să se urce într-o creangă. Dar acea creangă subțire s-a rupt cu el și atunci a început să strige: {'Ajutați! Au venit la mine!'}. Bufnița rîse de bucurie! Dar înainte de asta, cățelul îl urmări și în șoaptă merse, că vedea că nu mai (...) apare (...) cel mai bun prieten.* [05:04J]

4. Concluzii

O evaluare a povestirilor din punct de vedere al deprinderii capacității de a marca relațiile temporale între evenimente prin intermediul conectorilor prezintă următoarea imagine. La cei mai mici copii din esanțion, repertoriul de conectori temporali este foarte redus, ei folosind cu precădere conjuncția coordonatoare *și* și adverbele deictice *acum* și *aici*. Conectorii subordonatori sunt aproape inexistenți în naratiunile lor.

La vârsta de 4 ani nu se înregistrează nici un progres considerabil, copiii din această grupă de vârstă folosind aceleși forme pentru redarea succesiunii temporale a evenimentelor și a simultaneității ca și cei de 3 ani. Este adevărat, totuși, ca frecvența de utilizare a conectorilor este puțin mai ridicată. Un salt major îl înregistrează copiii de 5 ani, al căror repertoriu de elemente coezive s-a îmbogățit cu noi forme, i.e. cu conectori ce introduc subordonate temporale (confirmând, astfel, premisa (a)). Achiziția timpurie a acestora este determinată în primul rând de complexitatea semantică și cognitivă a conceptelor. Conceptele care reflectă temporalitatea și care sunt exprimate prin structuri de genul *după ce/până când/înainte să/ în timp ce* sunt mult mai abstracte și se dezvoltă mai târziu decât cele exprimate, de exemplu, prin pronume ca *cine* sau *ce*. Pe de altă parte, complexitatea lingvistică a acestor structuri face ca ele să fie achiziționate relativ târziu.

În ceea ce privește relevanța utilizării conectorilor pentru organizarea povestirilor, ceea ce rezultă din analiză este faptul că cei mai mici dintre subiecți (i.e. copiii de 3 ani), în pofida faptului că pot descrie conținutul unor imagini statice, nu realizează că elementele prezentate de acestea trebuie interpretate ca secvențe de evenimente între care există anumite relații temporale.

La următorul nivel de organizare a discursului (între 4 și 5 ani), apar naratiuni în care evenimentele se succed în timp. La această vârstă copiii marchează în mod excesiv succesiunea temporală, aproape fiecare propoziție fiind introdusă de *după aia/după aceea*. Cîțiva dintre prescolarii de 5 ani folosesc acești conectori pentru a delimita episoadele naratiunii. În perioada prescolară, distincția dintre evenimentele din prim plan și acțiunile/stările ce aparțin fundalului naratiunii sunt arăsurile marcate prin intermediul conectorilor.

Bibliografie

Aksu-Koç, A. and von Sutterheim. 1994. Temporal relations. In R. Berman and D. Slobin (eds.), *Relating Events in Narrative. A Crosslinguistic Developmental Study*, pp. 393 – 455, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Beaman, K. 1984. Coordination and Subordination Revisited: Syntactic Complexity in Spoken and Written Narrative Discourse. In D. Tannen (ed.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, pp. 45 – 81. Volume XII in the series ADVANCES IN DISCOURSE PROCESSES. Norwood, N.J.: ABLEX

Berman, R. and Slobin, D.I. 1994. *Relating Events in Narrative. A Crosslinguistic Developmental Study*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Hatch, E. 1992. *Discourse and Language Education*. Cambridge: Cambridge University Press

Schiffrin, D. 1981. Tense Variation in Narrative. In *Language*, vol. 57, no. 1, March, pp. 45- 60

Reichenbach, H. 1947. *Elements of Symbolic Logic*. New York: Free Press

Slobin, D.I. 1993. Coding child language data for crosslinguistic analysis. In J. A. Edwards, M. D. Lampert (eds.) *Talking data: transcription and coding in discourse research*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum, pp. 207 – 219